
Kyrkomötet Kyrkolivsutskottets betänkande 2013:1

Kyrkans sociala roll

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2013:25 Nationell handlingsplan för kyrkans sociala roll och motion 2013:26 Aktiviteter för fattigdomsbekämpning. Utskottet föreslår att kyrkomötet avslår båda motionerna eftersom den nationella nivån inte ska finansiera det sociala arbetet som utförs på lokal nivå. Utskottet menar också att den av kyrkostyrelsen nyss antagna plattformen för Svenska kyrkans roll och uppgift i den svenska välfärden utgör en grund för kyrkans sociala roll.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:25.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:26.

Motionernas förslag

Motion 2013:25 av Margareta Larsson, Nationell handlingsplan för kyrkans sociala roll

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en nationell handlingsplan och nya budgetriktlinjer för att utöka Svenska kyrkans sociala roll i det svenska samhället.

Motion 2013:26 av Margareta Larsson, Aktiviteter för fattigdomsbekämpning

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda möjlighet att frigöra medel till församlingar för aktiviteter för fattigdomsbekämpning.

Bakgrund

Svenska kyrkans roll och uppgift i den svenska välfärden

Svenska kyrkans roll som aktör i välfärden har bearbetats under flera år och på olika sätt. Genom beslut i 2007 års kyrkomöte fick kyrkostyrelsen i uppdrag att planlägga och påbörja processen för en långsiktig inomkyrklig diskussion och reflektion om kyrkans socialpolitiska roll och ansvar i samhället, KI 2007:2. Bakgrunden till beslutet handlade både om de förändringar som sker inom den svenska välfärden och den nya situationen med nya möjligheter för Svenska kyrkan att gå in som välfärdsaktör efter relationsförändringen till staten. Genom kyrkokansliet och Sensus studieförbund erbjuds resurspersoner och verktyg för de reflektionsprocesser om kyrkans socialpolitiska roll som genomförs i stiftet. Bland annat har boken *Nya möjligheter – Svenska kyrkans sociala roll i 2000-talets*

Sverige och uppföljningsmaterialet *Svenska kyrkans sociala roll i samhället, erfarenheter från några stift och församlingar* tagits fram.

Våren 2013 antog kyrkostyrelsen plattformen *Svenska kyrkans roll och uppgift i den svenska välfärden*. Den tecknar generella grundläggande principer för Svenska kyrkan som aktör i välfärden. Syftet är att beskriva motiv, principer och värden som ska vara vägledande när Svenska kyrkan på nationell nivå har att förhålla sig till olika frågor och konkreta sammanhang i den svenska välfärden. Plattformen kan också inspirera församlingar och stift. Den förhåller sig till tre möjliga roller för Svenska kyrkan idag. Svenska kyrkan som röstbärare och påverkansaktör, Svenska kyrkan som samverkanspart och Svenska kyrkan som utförare av välfärdstjänster.

Av plattformen framgår att Svenska kyrkan vill ha ett samhälle med fortsatt ansvar för en offentligt finansierad välfärd. Svenska kyrkan har en vision om ett välfärdssamhälle som i sin helhet strävar efter långsiktighet och präglas av en tydlig rollfördelning. Tillsammans med andra samhällsaktörer vill Svenska kyrkan ta ett delat ansvar för samhällsutvecklingen.

Den av kyrkostyrelsen tillsatta välfärdsutredningen kommer att presenteras under hösten 2013. Uppgiften har varit att undersöka om Svenska kyrkan bör inrätta en särskild utförarorganisation för välfärdsuppgifter och hur den i så fall ska vara konstruerad.

Ett rättighetsbaserat arbete

FN:s deklaration för mänskliga rättigheter motiverar både ett politiskt arbete och ett arbete för att stärka individen att ta aktiv del i processen med att förbättra sina livsvillkor. En utgångspunkt för Svenska kyrkans diakonala arbete, både i Sverige och internationellt, är tilltron till individens förmåga och hennes mänskliga rättigheter. Inom det diakonala arbetet pågår utvecklingsarbeten där man alltmer strävar efter att stärka människans egenmakt genom att erbjuda relationer och nätverk, *Ett rättighetsbaserat arbete*. Det innebär inte bara att följa internationella konventioner om mänskliga rättigheter, utan också att upprätthålla de värderingar som ligger till grund för de mänskliga rättigheterna. Med ett rättighetsbaserat synsätt förvandlas människor från att vara utsatta offer, ett objekt för välgörenhet, till att vara subjekt som bär rättigheter och makt för att själva förändra sin situation. Det rättighetsbaserade arbetssättet omfattar ett särskilt förhållningsätt, metoder och verktyg för att påverka de strukturer i samhället som orsakar orättvisor.

Kyrkan, vars karaktär är gemenskap och delaktighet, har förutsättningar att återupprätta människors värdighet genom att i högre grad fokusera på att frigöra människors egna resurser samt ha öppna gemenskaper i församlingens liv. Om Svenska kyrkan därtill samverkar med andra aktörer i samhället kan det ha avgörande betydelse för människor. Församlingar tar på många platser ett allt större ansvar genom att erbjuda arbetstillfällen och praktikplatser för människor som har svårt att hitta arbete.

Svenska kyrkans officiella hållning är att i första hand hjälpa människor att få den hjälp som de har rätt till enligt svensk lag samt att förmedla kontakt till rätt instans i samhället. Detta framkommer inte minst i det remissvar som kyrkostyrelsen lämnade över förslaget till överenskommelse mellan regeringen och de ideburna organisationerna inom det sociala området. Kyrkostyrelsen menade att när den ideella sektorn samverkar med det offentliga, måste den noga skilja mellan den verksamhet som bedrivs med egna resurser och den verksamhet som ska vara skattefinansierad. Staten har ansvar för den gemensamma välfärden och den ideella sektorn har en roll att värna solidarisk skattefinansierad välfärd som

alla har tillgång till. Svenska kyrkan menar att samverkan inte får leda till nedmontering av det offentliga ansvar. Detta framgår också av den slutliga överenskommelse som Svenska kyrkan år 2009 ställde sig bakom tillsammans med flera andra ideella organisationer, SKL (Sveriges kommuner och landsting) och regeringen.

I kyrkolivsutskottets betänkande KI 2007:2 skriver utskottet i sina överväganden att det finns anledning att samarbeta med andra aktörer som bidrar med reflektion så att inte Svenska kyrkan bidrar till en nedmontering av välfärds-samhället eller inte utför arbetet tillräckligt professionellt.

Ekonomiskt bistånd i Svenska kyrkan

Ett ekonomiskt bistånd, oavsett om stödet utgår ifrån det offentliga eller från Svenska kyrkan kan riskera att leda till att individen görs beroende och utlämnad till omgivningens fortsatta välvilja. Samtidigt kan en avgränsad och kortsiktig ekonomisk insats vara en nödvändig eller avgörande insats för en person i ett akut skede.

Kyrkokansliet har genomfört en enkätundersökning vars resultat presenterades i juni 2010 i rapporten *Församlingsdiakoni i förändring? Svenska kyrkans sociala arbete så som det utförs av församlingsdiakonerna*. Svenska kyrkans församlingar delar enligt undersökningen ut cirka 60 miljoner kronor i ekonomiskt bistånd per år till enskilda människor. Det handlar om medel ur fonder och stiftelser som församlingar och stift förvaltar, kollekt eller medel som församlingen avsatser i sin budget för ändamålet. Uträkningen i undersökningen omfattar även de matkassar, kläder, mediciner och annat som i bedömningen värderats i pengar.

Svenska kyrkan på nationell nivå ansvarar för utdelningen av medel från 24 olika fonder och stiftelser genom anslag och stipendier. Det är äldre fonder, ofta donationer med otidsenliga urkunder och syften, ibland men inte alltid, möjliga att tolka och använda. Organisationer, föreningar och enskilda personer som fyller stiftelsernas ändamålskrav kan ansöka om ekonomiska medel. Årligen hanteras mellan 200-900 ansökningar, beroende på vilket år det är möjligt även för privatpersoner att söka medel. Utdelningen varierar mellan 2 och 3 miljoner kronor per år. Det kommer allt fler ansökningar från människor i behov av ekonomiskt stöd.

Det ekonomiska bistånd som förmedlas av Svenska kyrkan är oftast av komplementär art. Det kan handla om ekonomiskt stöd till sådant som ingen offentlig instans i samhället är skyldig att tillgodose. Den professionalitet som finns bland tjänstemän i samhällets socialtjänst gör dem oftast mest lämpade att se och bedöma behovet av ekonomiska insatser för enskilda. Många församlingar samverkar därför med kommunens socialtjänst för en ömsesidig förståelse av de hjälpsökandes villkor och behov. I många församlingar finns inga genomarbetade riktlinjer för hur församlingens diakonala medel ska fördelas.

Olika arbetsätt tillämpas, i Göteborg har församlingar valt att låta Göteborgs kyrkliga stadsmission ansvara för att dela ut församlingarnas fonder och stiftelse-medel, eftersom man tycker att det är svårt för dem att själva hantera ekonomiskt bistånd. Man vill inte heller ha rollen av att vara den som ger pengar utan ser att man i stället kan bidra med annat stöd. Genom stadsmissionen kommer dessa medel också människor från de mest utsatta stadsdelarna och de med sämst socioekonomisk situation till del.

I en nyss utkommen bok på Verbum förlag av diakonen Magnus Bodin, *Ekonomiskt stöd i församlingen*, framgår det att det är viktigt att församlingen utformar en medmänsklig och professionell strategi för hur det ekonomiska stödet ska fördelas. Att man tillsammans i arbetslaget och med församlingens förtroende-

valda reflekterar över vilka aktiva välfärdsaktörer som finns och utformar en strategi för hur kyrkan tillsammans med dessa organisationer kan möta samhällets sociala utmaningar. Boken innehåller exempel och handfasta råd.

Arbete för barn och unga

I december 2010 gjorde ärkebiskoparna i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och Svenska kyrkan ett gemensamt uttalande till beslutsfattare i Sverige, Finland och EU om barnfattigdom och social utestängning, efter ett seminarium i Helsingfors. Uttalandet går i korthet ut på att bekämpningen av fattigdom och social utestängning bör prioriteras på lokal, nationell och europeisk nivå genom att som exempel införa barnkonsekvensanalyser före alla beslut som fattas.

Sedan hösten 2012 finns en nationell arbetsgrupp för barnfattighedsfrågor initierad av den nationella nivån för att fånga in kunskap och erfarenhet från stift och församlingar. Göteborg, Stockholm och Strängnäs stift har hittills varit drivande. För närvarande utarbetas en handlingsplan för fortsatt arbete i nätverksform.

Frågor om barnfattigdom har även lyfts under seminarier anordnade av Svenska kyrkan under politikerveckan i Almedalen.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:25 och motion 2013:26.

Kyrkan utgår ifrån att alla människor är skapade till Guds avbild. Att värna och försvara människors värde och värdighet tillhör därför kyrkans uppdrag. Profeternas maning till omsorg om fattiga, faderslösa, änkor och främlingar gäller även idag. Jesu exempel i ord och handling motiverar både påverkansarbete och fattighedsbekämpning. Inom ramen för ett rättighetsbaserat arbete betyder det att i hög grad fokusera på att frigöra människors egna resurser.

Utskottet delar motionärens vilja att bekämpa fattigdom och menar liksom motionären att Svenska kyrkan har en social roll i samhället. Det är angelägna frågor som lyfts i båda motionerna. Dock delar inte utskottet motionärens resonemang.

Svenska kyrkan verkar alltmer för att frigöra människors egna resurser och i det diakonala arbetet strävar man efter att arbeta rättighetsbaserat. Utskottet anser att den av kyrkostyrelsen nyss antagna plattformen för Svenska kyrkans roll och uppgift i den svenska välfärden anger motiv, principer och värden som utgör en grund för kyrkans sociala roll. Utskottet anser inte heller att den nationella nivån ska finansiera det sociala arbete som utförs på lokal nivå. Av dessa anledningar föreslår utskottet att motionerna avslås.

Däremot anser utskottet att den nationella nivån ska ge stöd till församlingar så att det bidrar till ett utvecklingsarbete lokalt. Som exempel nämndes under utskottets överläggning *Diakonins månad*, där den nationella nivån genom Sveriges kristna råd, bidrar med inspirationsmaterial, seminarier och resurspersoner. Inte minst under *Diakonins söndag* som inleder den diakonala månaden uppmärksammas kyrkans sociala roll och uppgift.

Uppsala den 26 september 2013

KI 2013:1

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Carina Etander Rimborg, ordförande

Marie Nordström, sekreterare

Beslutande: Carina Etander Rimborg, ordförande, Erik Jonsson, Birgitta Lindén, Bengt A Gustavsson, Christina Meltin Westerlund, Mary Österström, Helena Nordvall, Kristina Sandström, Hans G Erikson, Ann-Sofie Persson, Anders Åkerlund, Roland Johansson, Marianne Kronbäck, Britt Louise Agrell och Britta Broman.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Linn Berglin, Kjerstin Sörngård Thulin, Christer Björk, Elisabeth Rydström, Kerstin Bodell, Bo Lindell, Kekke Paulsson, Monica Karlsson, Anna Ekström, Lilian Sjölund, Berit Simonsson och Berth Löndahl

Biskoparna Antje Jackelén och Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.